

Obiecte ale actorului de Max existente în colecția muzeului Nottara

Casa memorială Nottara, apreciat muzeu bucureștean, păstrează între relicvele de mare preț și câteva amintiri de la marele actor Eduard de Max — figură reprezentativă a teatrului parizian, de origină română.

Fiu al unor oameni cu stare, Eduard de Max s-a născut la Iași în 1869. Școala primară și cursul inferior le face la Liceul Național din Iași. Învață slab, dar de mic avea pasiunea teatrului. Familia sa pleca în fiecare vară la băi, în străinătate. Ajuși la Paris, tânărul de Max, aflat la vârsta când părăsind adolescența trebuia să-și găsească un drum în viață, profitând de ocazie, îl roagă pe tatăl său să-l prezinte unui profesor de artă dramatică pentru a-și da cu părerea dacă poate face teatru sau nu. Răspunsul profesorului reprezintă un refuz mai blînd sub forma unui sfat părintesc de-a cultiva pămîntul sau a urma o meserie. Tatăl hotărăște ca Eduard să urmeze cismăria dacă „de învățat nu vrea și la teatru nu are talent”. Tânărul însă nu disperă. Folosește cele două luni de stat la băi ca timp de studiu și, la întoarcerea în țară trecînd din nou prin Paris, se duce singur la profesorul care făcuse o apreciere atît de severă. Surpriza depășește așteptările și profesorul, uluit de niște progrese atît de rapide, scrie familiei Max pentru a retracta verdictul anterior. Eduard de Max devine student al Conservatorului din Paris, studiînd cu Worms. Termină studiile cu premiul I și la dramă și la comedie, lucru care nu se întîmplase decît de 3 ori de la înființarea institutului parizian. Joacă la „Renaissance” cu marea Sarah Bernard, la „Oeuvre”, la „Odeon”, pentru a ajunge în sfîrșit la „Comedia Franceză” unde este numit societar de primă clasă.

Deși își petrece tot restul vieții în Franța refuză cetățenia franceză, mîndru de a fi și a rămîne român. Succesele de pe scenă le eclipsență pe cele din viața personală. Nu s-a căsătorit niciodată și la moartea sa îi lasă prin testament toată averea menajerei. Femele simple, menajera, fără să-și dea seama de valoarea ilustruului său stăpîn, vinde lucrurile, unele din ele făcînd chiar obiectul unei licitații. Aflată la Paris într-o călătorie de agrement, o româncă bogată, care participase și ea cu totul întîmplător, cumpără 21 de volume, un cap de paj și o statuetă, pe care le aduce în România. Fiecare lucru în parte reprezintă o mare valoare.

Cele 21 de volume sînt ediții princeps și toate au fost dăruite lui de Max din partea autorilor, majoritatea cu dedicație. Putem enumera: Paul Verona, *Horizons*, Gustave Kalin cu două volume de poeme, D. Caldine, *La Folle du Logis*, J. Joseph-Renauld cu două romane, Charles Dumas un volum de poezii și alții.

Capul de paj, datînd din 1802, este o lucrare foarte valoroasă de Pierre Cartellier (1757—1831), celebru sculptor francez. Elev al lui Charles-Antoine Bridan, Cartellier dovedește de timpuriu un remarcabil talent. În 1796 obține primul mare succes. Arhitectul Luxemburgului, Chalgrin, îi comandă două statui mari pentru fața de sud a palatului: *Vigilența* și *Războiul*. Aceasta din urmă îl consacră definitiv; aducîndu-i celebritatea. Lista este prea lungă pentru a fi citată în întregime; mai amintim doar că tot el i-a sculptat în marmoră, în 1810, statuia lui Louis Bonaparte regele Olandei. Nu se știe cum a ajuns de Max să achiziționeze o statuie de la renumitul artist. Capul de paj, se vede și pentru un ochi de nespecialist, că are acea tentă specifică marilor maeștri. Reprezintă chipul bucălat al unui copil de o mare gingășie și frumusețe, avînd o expresie între mirare și șăgălnicie, cu un zîmbet oprit în colțul gurii. Ochiul expresiv sînt neverosimil de vii. Boneta cu pană specifică pajului, marcîndu-i poziția socială, departe de a-l cobori, îi dă o notă de eleganță. Cealaltă statuie tot din bronz — doi cîini de vînătoare propelicari, disputîndu-și prada — poartă semnătura lui Cartier, mai puțin celebru, dar se pare tot artist de talent. De la gingășie trecem la ferocitatea din privirea celor două animale, care după hăituirea pradelor, rzuind s-o încolțească și s-o apuce, și-o dispută cu infrigurare.

Dat fiind marea valoare a tuturor acestor obiecte achiziționate la licitație într-un mod atît de nesșteptat, proprietara lor preferă să nu facă vîlvă în jurul lor.

Anii trec și noua proprietăresă sărăcește. Lucrurile sînt din nou puse în vînzare. Actorul C. I. Nottara dîndu-și seama de însemnătatea lor, precum și din considerații personale față de Eduard de Max, le cumpără imediat. Ele sînt puse la loc de cinste în căminul lui Nottara, unde au rămas de-a lungul întregii sale vieți. Tragedianul C. I. Nottara a avut un singur fiu: muzicianul C. C. Nottara, care îl moștenește în 1935, cînd luceafărul scenei românești se stinge la venerabila vîrstă de 78 de ani. Fiul va păstra lucrurile cu aceeași evlavie încă 16 ani, cînd o moarte fulgerătoare îl răpește înainte de vreme. Toate bunurile îi rămîn soției, care peste 5 ani, în 1956, înființează muzeul memorial C. I. și C. C. Nottara.

Muzeul Nottara oferă publicului larg spre vizionare toate aceste comori, simbol al unei glorii trecute dar mereu prezente păstrate veșnic în paginile istoriei teatrului, sculpturii și literaturii, ca semn că marile valori dăruite umanității nu au vîrstă.

CHARIA ENACHE
**Quelques objets
du comédien de Max,
qui se trouvent
dans la collection
du Musée mémorial Nottara**

RÉSUMÉ

Edouard de Max, né à Lassay en 1869, a fait ses études au Conservatoire de Paris, en étudiant avec Worms et devenant ensuite sociétaire de première classe à la Comédie Française. Bien qu'il ait vécu toute sa vie en France, il a refusé la citoyenneté française.

Dans la collection du Musée Nottara il y a des objets qui ont appartenu au comédien Edouard de Max. L'intérêt pour cette collection est max en évidence par une abondante quantité d'informations en ce qui concerne chaque objet exposé et la façon dont ceux-ci ont résisté à l'épreuve du temps, arrivant ainsi dans la collection du musée, créé en 1936.